

ВІДГУК

**офіційного опонента на дисертацію Кожушко Аліни Миколаївни
«Реформування Організації Об'єднаних Націй та розвиток міжнародних
відносин у 90-х роках ХХ – початку ХХІ століття», представлену на
здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук за спеціальністю
07.00.02 – всесвітня історія**

Глобальні виклики міжнародній системі безпеки в другому десятилітті ХХІ століття загострюють увагу світової спільноти до шляхів досягнення ефективного врегулювання існуючих регіональних конфліктів та міжнародних протиріч. Сама ідея можливості такого врегулювання ґрунтується, в тому числі, на уявленні про еволюційний характер розвитку західної цивілізації, величезному впливі науково-технічного прогресу на характер суспільства, природу держави в епоху глобалізації. В світлі цього, цілком закономірно, що історичний досвід ХХ століття був представлений багато в чому полярними напрямками і варіантами, періоди загострення міжнародного суперництва в ньому чередувались з пошуками шляхів досягнення миру, що могли швидко перетворитись в наступному на нові руйнівні військові конфлікти. Планетарний характер протиріч в ході минулого століття породжував такого ж роду всеохоплюючий погляд на оточуючий світ. Цей світ, відчайдушно, здавалося б, потребував та продовжує потребувати розумного контролю його процесів з часто взаємовиключними точками зору щодо їх змісту. Саме тому осмислення історичного досвіду по створенню та діяльності на міжнародній арені Організації Об'єднаних Націй становить значний інтерес з огляду глибини сучасних викликів міжнародній безпеці, оформлення так званого «нового світового порядку» (Г. Кіссінджер, З. Бжезінський). Актуальність поданого дисертаційного дослідження є очевидною, опиняючись в епіцентрі сучасних дебатів щодо характеру та перспектив ключових тенденцій нинішнього століття.

Структура поданої кандидатської дисертації, в цілому, не викликає зауважень, зумовлюючись проблематикою дослідження, прагненням розкрити окреслені питання комплексно та системно. Як відомо, існує певна традиція дослідження історії міжнародних відносин в сучасній українській історіографії. Типовим кроком стає поміщення досліджуваної проблеми до загального контексту міжнародних відносин епохи, в цьому випадку коло джерел набуває досить широкого вигляду. Інший, більш класичний підхід, базується на залученні під час написання конкретної наукової роботи достатньо невеликого кола джерел, в такому випадку і хронологічні межі дослідження мають бути якомога меншими. Звісно, все залежить від конкретної тематики дослідження та ступеню розкриття тієї чи іншої теми в історіографії. Свого часу Умберто Еко радив зберігати обережність під час вибору тематики молодими вченими, адже навіть звичайна наукова робота

здатна суттєво змінювати контури проблематики залежно від системи роботи дослідника. Перший і другий зазначений підхід не виключають один одного, частіш за все в одній роботі можна зустріти поєднання цих двох напрямів побудови дисертаційного дослідження. Існує велика кількість інших нюансів. В даному випадку автор скоріше обрав перший шлях і це пояснюється самою проблематикою дисертаційного дослідження. Адже історично так склалося, що функціонування Організації Об'єднаних Націй відбувалось на перехресті геополітичних інтересів та дій окремих акторів міжнародного життя. Як досягнути такого розмаїття сюжетів та проблем? Суворе обмеження джерельної бази, так само як і обрання більш менших хронологічних рамок дослідження, могло б навіть ускладнити аналіз такої специфічної організації, як ООН. Автор керувався бажанням надати цілісний погляд на розвиток міжнародних відносин 90-х рр. XX–поч. XXI століття, звідки, безсумнівно, бере початок детальний та багатосторонній аналіз джерельної бази роботи (с. 19-25). В центрі уваги дисертанта знаходиться осмислення процесів реформування ООН, порівняльний аналіз проектів такого роду, трагічна та багато в чому повчальна невідповідність гуманістичних принципів даної міжнародної організації об'єктивним показникам міжнародних відносин досліджуваного періоду. Джерельна база та історіографія роботи (с. 26-37) враховують складний, часто дискусійний, характер проблематики. Можна погодитись з автором, що в українській історіографії на сьогодні відсутні комплексні роботи, присвячені ролі та місцю реформування ООН в контексті оформлення міжнародних відносин 90-х рр. XX-поч. XXI століття (с. 26).

Розділ другий дисертаційного дослідження розкриває історичні витоки глобального регулювання міжнародних процесів. Констатуючи глибоке коріння ідей та уявлень такого роду, автор вбачає їх походження в античності, Давньому Китаї, перших проектах досягнення «загального миру» в Європі Нового часу (с. 44). Автор свідомо порушує цілу низку сакраментальних для історичного розвитку Західної Європи та США питань. Реймон Арон у передмові до «Миру і війни між націями» писав про відмінності між природним станом між державами та громадянським станом в тих самих державах. Ця, безумовно, класична теза видатного французького фахівця в галузі міжнародних відносин відображала його прагнення досягнути зміст та долю миру і війни в житті держав. Запозичивши тезу Арона, спробуємо пристосувати її щодо глобального регулювання міжнародних процесів. Ми побачимо два виключно різні погляди на ці глибинні питання. З одного боку, можна довіритись аргументації Арона, визнавши, що міждержавна система наприкінці XX століття була дійсно «войовничою навіть у позірно мирні періоди». Але ж тоді виникає інше питання: наскільки пошуки та прізиви досягнення миру в зазначений період були правдивими з боку провідних діячів світу, чи можливо сам стан війни, як й стверджував Арон, є таким самим

природним, як і стан миру? Саме звідси з'являється інший погляд на порушену автором дисертаційного дослідження проблематику. Погляд скептичний, погляд, заснований на врахуванні наявності у держав «історичних цілей-завдань» (Р. Арон), на що часто наголошують представники політичного реалізму, полемізуючи з класичними постулатами лібералізму при оцінці міждержавних взаємин. В розділі третьому аналізуються так звані «негативні чинники» діяльності ООН та зародження ідей її реформування, що цілком вписується в діалектичність понять «миру і війни». Це один з ключових розділів дослідження, в ході якого проблематика наповнюється аналізом змісту міжнародних відносин другої половини ХХ століття, аналізом причин невдач Ліги Націй, як попередниці ООН на міжнародній арені. Особливий інтерес, на наш погляд, становить другий підпункт третього розділу, де розглядаються перші спроби реформування ООН та їх історичні наслідки (с. 75). В розділі четвертому піддаються системному аналізу інституційні перетворення в ООН 90-х рр. ХХ–поч. ХХІ століття і в центрі уваги автора опиняється реформаторська діяльність Бутроса Бутроса-Галі, стратегія реформування К. Аннана та модернізація системи колективної міжнародної безпеки Пан Гі Муна (с. 96-165). У висновках підбиваються підсумки дисертаційного дослідження.

Серед недоліків поданого дисертаційного дослідження варто відмітити, по-перше, занадто великий обсяг розділу другого, в якому розглядаються витoki ідей глобального регулювання міжнародних процесів. Звісно ж, осмислити та викласти окреслене коло проблем можливо лише при ретельному аналізі походження того чи іншого кола питань. Цілком очевидно, що автор прагнув посилити загальний вигляд від досить специфічної тематики складання міжнародних відносин 90-х рр. ХХ століття. Він свідомо показує нам передумови такого стану справ після завершення «холодної війни». Не можна сказати, що розділ другий є абсолютно зайвим, адже йдеться про декілька ключових аспектів в еволюції міжнародних відносин другої половини ХХ століття. Тим не менш, це питання потребує відповіді.

По-друге, недостатньо уваги приділяється порівняльному аналізу проектів реформування ООН, що іноді призводить до нарративного рівня викладення матеріалу. В цьому випадку ми виходимо на питання першочерговості дослідницьких пріоритетів під час викладення матеріалу. Автор пропонує нам іноді самім довершити замість нього певні аспекти порівняльного аналізу діяльності провідних учасників реформаторського проекту в межах ООН, але це, повторимо ще раз, призводить до раптової появи нарративного ефекту. З іншого боку, велика частина матеріалу з'являється в українській історіографії ледве не вперше

або зводиться вперше в межах дисертаційного дослідження. Але, на нашу думку, рівень та глибина порівняльного аналізу повинна бути більш представленою при такій постановці проблематики.

По-третє, автор не дає вичерпних відповідей на фундаментальні питання. В чому саме полягали причини суттєвих невдач ООН на міжнародній арені? До кінця залишається незрозумілим, чи то демократичні принципи, покладені в основу існування ООН виявились надто вразливими, чи то сам світ національних держав, що переслідували власні національні інтереси, опинився надто егоїстичним та хитким? Це зауваження стосується також світоглядних аспектів дослідження міжнародних відносин. Ідеали людства, втіленням яких стала поява ООН, відображали декілька століть прогресу в межах західної цивілізації, результати та наслідки двох світових війн, зникнення класичного для європейців поняття «балансу сил» за результатами цих двох війн. Нарешті, питання доленосного призначення ООН набувало особливої гостроти в часи утворення планетарної системи та появи нових видів зброї, змін в природі військових конфліктів тощо.

Вказані зауваження не впливають на високий рівень поданого дисертаційного дослідження, котре є оригінальною, кваліфікаційною науковою роботою, яка відповідає положенням «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24.07. 2013 р. Її автор Кожушко Аліна Миколаївна заслуговує присудження вченого ступеня кандидата історичних наук за спеціальністю 07.00.02 – всевітня історія.

Офіційний опонент:

кандидат історичних наук, доцент
кафедри соціально-гуманітарних
дисциплін та методики їх викладання
Луганського обласного інституту
післядипломної педагогічної освіти

С. В. Саранов

Підпис С. В. Саранова засвідчую

Начальник відділу кадрів

Тімошина Ірина Іванівна